

Maroušková, Vladimíra

Nathanaél Vodňanský z Uračova: Theatrum mundi minoris

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. V, Řada literárněvědná bohemistická. 2004, vol. 53, iss. V7, pp. 125-126

ISBN 978-80-210-4396-1

ISSN 1213-2144

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/104907>

Access Date: 11. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

vyslovil v roce 1990 maďarský emigrant Sándor Kostya, když ve své knize *A Felvidék* označil Masaryka za nemravného ateistu.

Zajímavá, ale obsahově poněkud špatně uspořádaná, je závěrečná kapitola *Otokar Březina a cseh és a magyar kontextusban*. I když autor poukazuje na paralelní jevy v české a maďarské literatuře (manifest České moderny a vystoupení Nyugatu a jiné), hlubší srovnání mezi maďarským a českým literárním vývojem tu chybí. Český symbolismus nepředstavuje jen Otokar Březina, ale také Antonín Sova a další autoři, a mezi maďarským a českým symbolismem jsou mnohé v Berkesově knize nepřípomenuuté rozdíly (zásadní je například rozdíl mezi symbolismem Otokara Březiny a Endre Adyho). Také Březinovu maďarskou recepci nelze omezit jen na Kassáka, i když je Berkesovou zásluhou, že jasně odsoudil Kassákův názor o údajném komunistickém zaměření Březinově jako naprosto neodůvodněný.

Přes několik málo kritických připomínek možno označit Berkesovu knihu *A cseh eszmetörténet antonómiai* za vynikající přínos maďarské bohemistiky k poznání českého duchovního vývoje (eszmetörténet), zejména českého národního obrození. Po syntéze Ludmily B. Hankó a Veroniky Heé *A cseh irodalom története a kezdetektől napjainkig* (Budapest 2003, 968 stran) je kniha Tamáse Berkese dalším význačným přínosem maďarské bohemistiky současnému bádání. Jde o přínos podstatný, založený na zevrubné analýze zkoumané problematiky, na kritickém zhodnocení dosavadní literatury a na originálním, teoreticky dobře fundovaném pohledu na složitou problematiku vývoje české literatury od barokního období až do roku 1918 s důrazem na české národní obrození a s výhledem na současný stav studia této problematiky.

Richard Pražák

Nathanaél Vodňanský z Uračova: *Theatrum mundi minoris*.

K vydání připravili a ediční poznámkou opatřili Hana Bočková a Jiří Matl, doslov napsala Hana Bočková. Brno, Theasaurus absconditus IV, Atlantis 2001, 295 s.

Člověk je malý a malý, přesněji nicotný, je i jeho svět – to je určující myšlenka nejen *Theatra mundi minoris* Nathanaela Vodňanského z Uračova, ale obecně celé řady děl literatury české (např.: Matouš Konečný, Bartoloměj Paprocký z Hlohoh, Jan Amos Komenský) i evropské (Rodrigo Sanchez de Arevalo, Christian Heinrich Schweser aj.), přijímající ochotně metaforu světa jako divadelního jeviště a člověka jako nebohého a nedokonalého herce, pachtícího se za marmou vidinou čehosi vznešeného.

Nathanaél Vodňanský z Uračova zprostředkovává svým překladem českému čtenáři text francouzského humanisty Pierra Boaistuaua z roku 1558, nepřistupuje k němu však pouze jako pasivní překladatel. Vlastní invenci vtěluje do obsáhlé předmluvy, ve které spojuje výchozí metaforu theatra s historickými římskými aedificiis theatrorum, a předkládá tak čtenáři životní cestu člověka jako pouť skrze pět typů „kratochvilných placů“, čímž obohacuje zaběhnutá schémata daného žánru o nový originální prvek (zpravidla autoři postupují po jednotlivých etapách lidského života nebo využívají členění podle povolání, případně podle společenských tříd). Jeho text je, v návaznosti na prostředí starého Říma a samozřejmě i v souvislosti s obecně humanistickým směřováním, protkán odkazy na antickou literaturu i realie, citacemi antických autorů a četnými exempli týchž zdrojů. Vodňanský je k postavení lidí ve světě maximálně pesimistický a člověk je pro něj pouze „nejmrzutější“ a nejohavnější semeno, v nečistotě chlipně počat“ (s. 22), bezcennější a ubožejší než zvíře.

Ve stejném duchu pak následuje meritorní část, tedy překlad Boaistuauova textu, sestávající ze tří knih, z nichž každá dokazuje lidskou ubohost jiným způsobem. V první se vracíme k srovnání člověka se zvířaty probranému již v předmluvě, v druhé Boaistuau volí typický schéma různých zaměstnání a ukazuje jejich bídu a nástrahy, ve třetí pak přímo vybírá hlavní příčiny lidského utrpení (hlad, nemoci, přírodní katastrofy) a podrobně rozebírá jejich dopad na onoho slabého nicotného tvora. I původní text je založen na četných exemplech a citátech, především antického původu.

Pesimismus celé knihy je umocněn především Vodňanského rozhodnutím vypustit druhou část Boaistuauova spisu, která oslavou člověka doplňuje první část o rozpól, a uvádí tak celkové vyznění do jakési útěšné rovnováhy, podobně jako Komenský svůj Labyrint světa zmírňuje Rájem srdce. Vytoužená katarze tedy otřeseného a poníženého čtenáře nečeká. Neveselé ladění zřejmě vyplývá z nelehké společensko-politické situace a předznamenává tak mimo jiné i neúspěšný pesimismus barokní.

Text, bohatý na odkazy k jiným literárním artefaktům, doplnili editoři slovníčkem, objasňujícím nejen již zapomenuté dobové výrazy, ale i slova zkomolená či převzatá z latiny. Dalším vodítkem pro novodobého čtenáře jsou vysvětlivky s překlady latinských a řeckých pasáží, bibliografickými údaji a náležitými literárněhistorickými poznámkami. V ediční poznámce jsou podrobně konkretizovány i přístupy editorské, které vycházejí z obecně přijímaných Zásad transkripce českých textů z barokní doby Josefa Vintra.

Edice je završena doslovem, ve kterém Hana Bočková dokresluje čtenářův dojem z knihy shrnutím životních osudů autora-překladaatele Nathanaéla Vodňanského z Uračova a zároveň ukotvuje právě dočtený text sumarizací motivicky obdobné literatury od dob Platónových přes dobovou literaturu evropskou až po ztvárnění tématu v dílech domácí proveniencie. Čtenář tak dostává možnost si své dojmy ujednotit, ujasnit a obohatit o historicko-společenský a literárně-kulturní kontext.

Do malého světa malého člověka tak novou edicí vstupuje další velký podnět.

Vladimíra Maroušková